

243. Bijbelstudie over HET DAL VAN JOSAFAT A LAGI PRESI FU YOSAFAT EMEQ Y'HOSHAFAT עמק יהושפט

Deel 3: Tyrus, Sidon en Filistea

In deel 1 en 2 van deze studiereeks over het dal van G'ds oordeel over de vijanden van Israël gingen we Zijn vier aanklachten tegen hen nader bestuderen. De eerste aanklacht is de algemene houding van de mensen jegens G'ds land en volk. Hier vindt de scheiding tussen bokken en schapen plaats. De schapen, die de rechtvaardigen symboliseren die Hij aan Zijn rechterkant zet, beloont Hij voor hun positieve houding en hun hulpvaardigheid met het eeuwige leven, maar wat degenen ter linkerkant betreft zal Hij niet alleen hen, die Zijn oogappel Israël letterlijk aanraakten zonder pardon vervloeken en in de poel des vuurs laten werpen, maar ook de bokken, die geweigerd hebben Zijn volk, dat Yeshua Zijn broeders en zusters noemde, ter zijde te staan toen het erop aan kwam en niets voor hen gedaan hebben om hen te helpen, zoals geschreven staat: *“Daarna zal Hij tegen de mensen links van Hem zeggen: Ga weg van Mij! Jullie zijn vervloekt! Ga naar het eeuwige vuur dat voor de duivel en zijn engelen is klaargemaakt! [...] Luister goed! Ik zeg jullie: toen jullie die dingen niet voor één van Mijn minst belangrijke broeders en zusters deden, hebben jullie ze ook niet voor Mij gedaan! [...] De engelen zullen hen in de brandende oven gooien. Daar zullen ze huilen en met hun tanden knarsen van spijt!”* (מתתיהו Matityahu [Mattheüs] 25:41 en 45 alsook 13:42, BasisBijbel). **Surinaams:** *“Ma A sa taigi den sma na En krukto-anu sei taki: Un kmoto na Mi fesi, bika a fluku fu Gado de na un tapu. Un go ini a faya san Gado meki klari gi didibri nanga den takrueye fu en! A faya di e bron fu tēgo! [...] Fu tru Mi e taigi un taki: Efu un no du en gi wan sma fu Mi, un no du en gi Mi tu, awinsi a sma dati no ben de wan prenspari sma! [...] Den engel sa fringi den go ini a faya onfu, pe den sa krei èn kaw den tifi!”*

De tweede aanklacht is het verdrijven van G'ds volk uit zijn eigen land, op de eerste plaats uit Judea en Samaria, het hartland, maar uiteindelijk uit de rest van Israël, want dáár gaat het immers om met de kreet: *“From the river to the Sea!”*, die wereldwijd weerklinkt en waarmee ze duidelijk laten zien, wat zij onder “Palestina” verstaan: een Jodenvrije staat in de grenzen van het voormalige Britse mandaatgebied van na 1923!

De derde aanklacht is de verdeling van G'ds land door de internationale erkenning van een Palestijnse staat op het grondgebied van Israël, hetgeen inmiddels steeds meer vaste vormen begint aan te nemen waardoor we zien dat de tijd dichterbij komt.

De vierde aanklacht is het ontvoeren, gijzelen en als koopwaar of ruilobject misbruiken van Israëls burgers, door onschuldige Joodse jongens, meisjes en zelfs bejaarden te ruilen tegen duizenden gevaarlijke terroristen! Allen die zich daaraan schuldig gemaakt hebben zullen hun straf niet ontlopen, maar ook degenen in hen daarin gesteund hebben en nog steeds blijven steunen: zowel activisten alsook politici en zelfs regeringsleiders vooral in westerse landen, zullen op Yom HaShem [de Dag des Heren] daarvoor door de Eeuwige zelf ter verantwoording geroepen en berecht worden in het Dal van Josafat. Tot en met vers 3 werd er in het laatste hoofdstuk van het boek Joël over Israëls vijanden universeel gesproken, maar in vers 4 lezen we opeens heel expliciet:

יואל Yo'el [Joël] 4, in oudere vertalingen hoofdstuk 3:

Vers 4:

NBG: *“En voorts, wat wilt gij van Mij, gij Tyrus en Sidon en alle landstreken van Filistea? Wilt gij Mij vergelding bewijzen? Maar indien gij het Mij vergelden wilt, snel, ijlings zal Ik de vergelding op uw eigen hoofd doen nederdalen!”*

- GNB: *"Bewoners van Tyrus en Sidon, wat denken jullie tegen Mij te kunnen doen?
En jullie, Filistijnen, denk je iets tegen Mij te kunnen beginnen?
Wie zich op Mij wil wreken, bewerkt zijn eigen ondergang, ogenblikkelijk!"*
- BGT: *"De Heer zegt: Wat denken de inwoners van Tyrus en Sidon eigenlijk?
Wat denken de Filistijnen? Denken ze dat ze iets kunnen doen tegen Mij?
Als ze dat proberen, zullen ze meteen gestraft worden!"*
- NBV: *"Jullie inwoners van Tyrus en Sidon, en jullie, Filistijnen, wat denken jullie wel?
Wilden jullie je op Mij wreken? Wilden jullie iets tegen Mij ondernemen?
Onmiddellijk laat Ik jullie daden op je eigen hoofd neerkomen!"*

Surinaams: *"Sma fu Tyrus nanga Sidon, san un denki taki un o man du Mi? Èn unu, sma fu Filistea, un denki taki un o man bigin wan sani nanga Mi? A sma di wan du Mi wan sani baka, Mi o meki a sani dati kon wantron tapu en eigi ede!"*

In vers 2 hebben we gelezen, dat alle volken van de wereld in het Dal van Josafat berecht zullen worden, maar hier in vers 4 worden de Filistijnen en de bewoners van Tyrus en Sidon apart genoemd. Dat wil dus zeggen dat zij de ergste zijn van allen en dat hun haat tegen Israël toch wel groter moet zijn dan die van alle andere volken. Hoe kan dat? Natuurlijk behoorden de Filistijnen in de Bijbelse geschiedenis tot de aartsvijanden van Israël, hetgeen daarentegen van de Tyriërs en de Sidoniërs niet echt gezegd kan worden, maar als de profeet Joël hen hier in vers 4 bij hun naam noemt, dan bedoelt hij daarmee uiteraard de vanuit zijn perspectief gezien toekomstige en dus de huidige bewoners van het toenmalige Filistea, Tyrus en Sidon. Dat dit niet de historische Filistijnen en Feniciërs zijn is duidelijk, want die zijn al duizenden jaren volledig van de aardbodem verdwenen, alhoewel hun DNA misschien hier en daar nog wel aanwezig is. Toch komen de Filistijnen in diverse profetieën van Amos, Ovad'ya [Obadja], Tz'fan'ya [Sefanja], Z'char'ya [Zacharia] en dus ook hier in Yo'el [Joël] over de eindtijd weer voor als volk en als de profeten het toekomstige oordeel over Filistea, het land der Filistijnen voorspellen, dan kan dit alleen maar betekenen, dat er tegen die tijd dus weer een zelfstandige Filistijnse staat moet zijn en dat daar dan een volk woonachtig zal zijn, dat zichzelf met de Filistijnen identificeert. Er zijn derhalve slechts twee mogelijkheden: óf ze zijn dan opeens terug van weggeweest, óf het gaat om een ander volk dat zichzelf wel die naam heeft toegeëigend. Ik ga dus uit van het tweede.

Toch wat verbindt Filistea met Tyrus en Sidon? Wat hebben Filistea, Tyrus en Sidon gemeenschappelijk? Ik denk, dat we het antwoord op deze vraag in het woordje *"inwoners"* vinden. Wie zijn de huidige inwoners van Filistea? De Palestijnen! En wie zijn de huidige inwoners van Tyrus? Voor het grootste gedeelte eveneens Palestijnen! Volgens officiële cijfers van de Verenigde Naties uit 2016 leefden er toen in het stedelijk gebied van Tyrus 111.615 Palestijnse "vluchtelingen" op een totale bevolking van 201.208 inwoners. De Palestijnen vormden in 2016 dus samen met 10.645 Syrische vluchtelingen ruim 60% van de populatie tegenover 78.948 autochtone Libanezen. Door het feit, dat er tegenwoordig meer Palestijnen dan Libanezen in Tyrus wonen en de actuele steun die Hezbollah aan Hamas verleent, wordt de passage in Psalm 83:8, waarin over Filistea met de inwoners van Tyrus gesproken wordt, meteen een stuk duidelijker! Ook Sidon, de op een na grootste Libanese stad met ongeveer 200.000 inwoners, biedt sinds 1948 onderdak aan 70.000 Palestijnen in het zuidoostelijk gelegen "vluchtelingenkamp" Ayn al-Hulwa, maar sinds de toestroom van Palestijnse vluchtelingen uit Syrië is hun aantal sinds 2011 zelfs gestegen tot 120.000! Dit zogenaamde "vluchtelingenkamp" kwam recentelijk nog in het nieuws door een Israëlische luchtaanval op dinsdag, 18 november 2025, waarbij dertien Palestijnen werden gedood. De Israëlische strijdkrachten zeiden, dat de aanval gericht was op een trainingskamp van Hamas, dat gebruikt werd voor opleidingen en oefeningen om terroristische aanslagen tegen IDF-troepen en de staat Israël te plannen en uit te voeren. Ik schrijf "vluchtelingenkamp" tussen aanhalingstekens, want als men het woord "kamp" hoort, denkt men aan logischerwijs in eerste instantie aan een tentenkamp, en dat zijn deze Palestijnse "vluchtelingenkampen", die vaak als terroristische uitvalsbasis worden gebruikt, al tientallen jaren niet meer, maar eerder een soort voorsteden met echte stenen huizen en zelfs flatgebouwen. Toch worden ze uit politieke overwegingen door de leugenmedia nog steeds "vluchtelingenkampen"

genoemd zoals we recentelijk gezien hebben in de berichtgeving over de oorlog tegen Hamas in de Gazastrook. Het bombarderen van een “vluchtelingenkamp” heeft immers toch wel een andere emotionele impact op de kijker of lezer dan het bombarderen van gebouwen in een stad of dorp van waaruit raketten of granaten worden afgevuurd. Het is dus duidelijk dat deze gebruikte terminologie tot doel heeft, de publieke opinie te beïnvloeden.

Gezien het feit, dat de Palestijnen zichzelf in het Arabisch Filistijnen noemen en Israël niet alleen vanuit de Palestijnse gebieden, maar ook vanuit Tyrus en Sidon aanvallen en het feit dat de Libanese stad Tyrus een bolwerk van Hezbollah is, kunnen wij het vijandelijke bondgenootschap van de Palestijnse Hamas met de Libanese Hezbollah derhalve niet alleen hier in Joël 4:4, maar ook in Psalm 83:8 duidelijk terugzien, waarover ik reeds een aparte studiereeks geschreven had. Doch zij bewerken daarmee hun eigen ondergang, want er staat geschreven: *“Want de dag is aangebroken om alle Filistijnen uit te roeien, om Tyrus en om Sidon te beroven van hun laatste bondgenoot. De Heer vernietigt alle Filistijnen!”* (ירמיהו Yir'm'yahu [Jeremia] 47:4, NBV). NBG: *“Zo zijn hun handen verslapt op de dag die komt om al de Filistijnen te verdelgen, om voor Tyrus en Sidon elke nog overgebleven helper uit te roeien; want de Here verdelgt de Filistijnen!”* **Surinaams:** *“A dei doro pe Gado o puru ala den Filistijnsma na pasi, fu wai ala den mati di ben e yepi Tyrus nanga Sidon ete puru na pasi. Masra e puru den Filistijnsma na pasi!”* Het doodvonnis dat de Eeuwige over de inwoners van Filistea, Tyrus en Sidon zal volstrekken, werd ook door de profeten Ezechiël, Amos en Obadja voorzeggd.

De straf voor de Filistijnen: *“Ik, de Heer, zeg over de Filistijnen: De Filistijnen zijn altijd al vijanden geweest van het volk van Juda. Ze hebben hen altijd gehaat en bespot. Ze hebben wraak genomen op het volk van Juda en geprobeerd om hen te vernietigen. Daarom zal Ik de Filistijnen straffen! Ik zal een einde maken aan hun leven. Ook alle Filistijnen die aan de kust wonen, zal Ik doden, en hen straffen. Want Ik ben woedend op hen! Dan zullen de Filistijnen begrijpen dat Ik de Heer ben!”* (יחזקאל Yechez'q'el [Ezechiël] 25:15-17, Bijbel in gewone taal). **Surinaams:** *“Na disi Masra Gado e taki: Den Filistijnsma pai den feyanti fu den, di den no man si bun langa na ai kba, tapu wan ogri-ati fasi baka èn den puru den na pasi. Dat' meki, na disi Masra Gado e taki: Yere, Mi o strafu den Filistijnsma. Mi o kiri den sma dati di kmopo na Kreta. Srefi den wan di e libi na a syoro fu a se Mi o kiri. Mi o pai den baka sondo fu sari den pikinso srefi. Mi o strafu den nanga atibron. Te Mi o pai den baka den o sabi taki Mi de Masra!”*

De straf voor Tyrus: *“Ik zal jullie straffen, inwoners van Tyrus! Jullie zullen aangevallen worden door heel veel volken. Die zullen op je afkomen, zoals de golven van de zee op het land afkomen. Ze zullen de muren van Tyrus vernielen, en de torens van de stad verwoesten. [...] De stad zal nooit meer opgebouwd worden. Dat heb Ik, de Heer, besloten. Ik, de Heer, zeg tegen de inwoners van Tyrus: De volken langs de kust en op de eilanden zullen horen dat Tyrus verwoest wordt. Ze zullen het geschreeuw horen van de mensen die vermoord worden. Dan zullen ze doodsbang zijn en beven van angst! [...] Ik, de Heer, zeg tegen de inwoners van Tyrus: Ik zal Tyrus totaal vernietigen. Er zal niemand meer in de stad kunnen wonen. Ik laat de golven van de zee op de stad afkomen, zodat Tyrus helemaal bedekt wordt met water. Zo zal er een einde komen aan Tyrus!”* (יחזקאל Yechez'q'el [Ezechiël] 26:3-4, 14-15 en 19-20, Bijbel in gewone taal). **Surinaams:** *“Dat' meki, na disi Masra Gado e taki: Tyrus, yere, Mi o strafu yu! Mi o meki furu folku hari kon na yu. Den o lolo kon leki den skwala fu a se. Den o broko den skotu fu Tyrus nanga den hei wakti-oso fu en. [...] Den no sa bow yu baka moro; bikasi Mi, Masra, ben taki so: so Masra Gado de taki. Na disi Masra Gado e taigi Tyrus: Den kondre na sekanti nanga den kondre tapu se o beifi te den o yere a babari fa yu e fadon, te den o yere fa den di kisi mankeri e dyeme, nanga fa den e kiri den sma ini yu leki pesi! [...] Na disi Masra Gado e taki: Te Mi o meki yu tron wan broko pranasi, wan foto pe sma no e libi, en te Mi o meki a watra fu ondro a gron, watra fu a se tapu yu, [...] noiti moro yu o meki baka, en a glori fu yu no o de fu si moro ini a kondre fu den libiwan!”*

De straf voor Sidon: *“De Heer zei tegen mij: Mensenkind, kijk in de richting van Sidon, en waarschuw de inwoners van die stad. Zeg tegen hen: Dit zegt G'd, de Heer: Ik ga jullie straffen, inwoners van Sidon! Ik zal jullie laten zien hoe machtig Ik ben. Dan zullen jullie begrijpen dat Ik de Heer ben, de heilige G'd! Ik zal de pest laten uitbreken in Sidon. En Ik zal*

zorgen dat de stad van alle kanten aangevallen wordt door vijanden. Overal in de straten zal bloed liggen. De stad zal vol zijn met doden. Dan zullen de inwoners van Sidon begrijpen dat *Ik de Heer ben!*" (יֵחֶזְקֵאל Yechez'q'el [Ezechiël] 28:20-23, Bijbel in gewone taal). **Surinaams:** "Masra taki nanga mi, A taigi mi taki: Manpikin fu libisma, poti yu fesi go na Sidon, dan yu e taki san Mi e gi yu fut aki. Taki: Na disi Masra Gado e taki: Sidon, yere, Mi o strafu yu! Mi o sori a bigifasi fu Mi na un mindri. Te Mi o strafu a foto dati en sori Misrefi na den leki a Santawan den o sabi taki Mi de Masra! Mi o seni wan takrusiki fu panya drape. Brudu o lon na tapu den strati. Mi o seni legre fu alasei go na den tapu en dede o fadon. Dan den o sabi taki Mi de Masra!"

Natuurlijk hebben deze profetieën reeds duizenden jaren geleden een voorvervulling gekregen, maar de door de profeten voorzegde definitieve vernietiging van Tyrus, Sidon en de Filistijnse c.q. Palestijnse steden en de uitroeiing van hun inwoners zal plaatsvinden in de laatste grote oorlog bij de wederkomst van Yeshua. Alleen degenen die dit overleefd hebben zullen in het Dal van Josafat terechtstaan. Dat de tweede helft van hoofdstuk 26 uitsluitend over de eindvervulling spreekt, blijkt overduidelijk uit vers 14, waarin de profeet zegt, dat Tyrus na deze verwoesting nooit meer zal worden herbouwd, hetgeen wel gedaan werd na de voorvervulling, en uit vers 21, waar staat: "De stad zal voor altijd verdwenen zijn!" In vers 4 van zijn laatste hoofdstuk schrijft de profeet Joël namens de Eeuwige, dat al het aan Israël gedane kwaad op hun eigen hoofd zal neerkomen, en dat zijn precies dezelfde woorden, die ook de profeet Obadja heeft gebruikt: "Maar de Dag van de Heer is nabij voor alle volken; dan zal met jou gedaan worden wat jij met hen gedaan hebt, dan zullen je daden op je eigen hoofd neerkomen!" (עבדיה Ovad'ya [Obadja] 1:15, NBV). **Surinaams:** "A Dei fu Masra de fu kon gi ala folku. Den o du den srefi sani nanga yu leki fa yu ben du. Den sani san yu du o fadon tapu yu eigi ede baka!" In de verzen 5 en 6 noemt Joël echter vreemd genoeg twee aanklachten, waaraan Tyrus, Sidon en Filistea zich in de loop van de geschiedenis nooit schuldig gemaakt hebben, maar wat hen in het Dal van Josafat wel ten laste gelegd zal worden:

Vers 5:

- NBG: "Want gij hebt Mijn zilver en Mijn goud weggenomen,
Mijn kostbare schatten naar uw tempels gebracht..."
- HB: "Mijn zilver en goud en andere kostbare schatten hebben jullie weggenomen
en naar de afgodentempels gebracht."
- NBV: "Jullie hebben Mijn goud en zilver weggenomen
en al Mijn kostbaarheden naar jullie paleizen gebracht."
- GNB: "Mijn goud en zilver haalden jullie weg,
Mijn kostbaarheden sleepte je naar je tempels."

Surinaams: "Bika un gwe nanga Mi gowtu nanga mi solfru. Un srepi den gudu fu mi un srepi tyari gwe na den tempel fu unu!"

In חגאי Chagai [Haggai] 2:8 zegt de Eeuwige nadrukkelijk: "Van Mij is het zilver en van Mij is het goud, luidt het woord van de Here der heerscharen!" (NBG) **Surinaams:** "Masra fu ala sani taki: Ala a solfru nanga ala a gowtu na fu Mi!", en in יואל Yo'el [Joël] 4:5 klaagt Hij de Tyriërs, de Sidoniërs en de Filistijnen aan, Zijn persoonlijke eigendommen te hebben gestolen: "Want gij hebt Mijn zilver en Mijn goud weggenomen, Mijn kostbare schatten naar uw tempels gebracht..." **Surinaams:** "Bika un gwe nanga Mi gowtu nanga mi solfru. Un srepi den gudu fu mi un srepi tyari gwe na den tempel fu unu..."

Volgens deze tekst zouden zij zich onrechtmatig meester hebben gemaakt van G'ds zilver en goud, waaronder ook de rijkdom van Zijn volk Israël is te verstaan, omdat zij het van Hem ontvangen hadden en het aan Hem hadden gewijd. In de loop van de geschiedenis werd het land Israël al meerdere keren door diverse wereldmachten veroverd en leeggeroofd en zelfs de tempelschatten werden gestolen, zowel door de Babyloniërs alsook door de Romeinen, maar niet door de Tyriërs en ook niet door de Sidoniërs! De Filistijnen hebben weliswaar volgens שמואל Sh'mu'el alef [1 Samuël] 5:1-6 de Ark van G'd buitgemaakt en naar de

tempel van Dagon in Ashdod gebracht, maar dat was al vele eeuwen voor Joël en kan derhalve hier niet bedoeld zijn. Het moet in deze profetie derhalve om een toekomstige beroving gaan, want zoals gezegd vallen ook de kostbare bezittingen van G'ds volk, die deze volken zich zullen toe-eigenen, onder het eigendomsrecht van de Eeuwige. Zij zullen daarvoor zwaar gestraft worden! Maar dat is niet de enige aanklacht, want in vers 6 beschuldigt Hij hen van nog iets anders waaraan Tyrus, Sidon en Filistea zich door de eeuwen heen nooit schuldig gemaakt hebben:

Vers 6:

- NBV: *"Jullie hebben de inwoners van Juda en Jeruzalem aan de Grieken verkocht en hen zo van hun eigen grond weggerukt!"*
- GNB: *"De inwoners van Jeruzalem, de bevolking van Juda, verkocht en jullie aan de Grieken. Je hebt ze weggesleurd, ver weg van hun eigen land!"*
- BGT: *"Ze hebben de inwoners van Juda en Jeruzalem uit hun land gehaald en aan de Grieken verkocht!"*
- BB: *"En jullie hebben de bewoners van Jeruzalem en Juda verkocht aan de Grieken. Zo hebben jullie hen uit hun eigen land weggehaald en naar een ver land gebracht!"*

Surinaams: *"Un seri den sma fu Yuda nanga Yerusalem gi den Grikisma. Un srepi den tyari gwe, farawe fu den eigi kondre!"*

Het woord 'Grieken' is in het Nieuwe Testament doorgaans een algemene benaming voor de niet-joden, de heidenen en hoeft dus niet letterlijk te worden opgevat, maar zelfs dan kan deze aanklacht niet op de historische inwoners van Tyrus, Sidon en Filistea van toepassing zijn, want zij hebben Juda en Jeruzalem in de hele Bijbelse geschiedenis nooit veroverd en ook de inwoners van Jeruzalem en de bevolking van Juda nooit als slaven aan de heidenen verkocht. De Eeuwige zal bij monde van de profeet Joël derhalve de toekomstige en wellicht wel de huidige inwoners van Tyrus, Sidon en Filistea bedoelen, en dan hebben we het dus over de Palestijnen en de Libanezen, en met name de terroristen van Hamas en Hezbollah! Toch niet alleen volgens Joël zullen zij voor deze mensenhandel met G'ds volk zwaar gestraft worden, maar ook volgens de profeet Amos:

De straf voor de Filistijnen: *"Dit zegt de Heer: Misdadigers zijn het daar in Gaza! Ze hebben Mijn volk uit Israël weggehaald. Ze hebben hen als slaven verkocht aan de Edomieten. Daarom staat Mijn besluit vast: Ik zal hen straffen! De muren van de stad Gaza en ook de paleizen zullen afbranden. De koning van de stad Asdod en de koning van de stad Askelon zal Ik doden! En de stad Ekron zal Ik verwoesten! De Filistijnen zullen allemaal sterven, niemand blijft in leven. Dat is wat G'd, de Heer, zegt!"* (עמק Amos 1:6-8, Bijbel in gewone taal). **Surinaams:** *"Na so Masra taki: A no dri noso fo leisi nomo den sma fu Gasa du ogri! Bika den tyari wan heri folku gwe leki srafu, dan de gi den abra na Edom. Fu dat'ede Mi o du tu san Mi taki tak' Mi o du. Mi o sutu faya gi den skotu fu Gasa, meki den tranga foto fu en bron. Mi o kiri a kownu fu Asdod nanga a wan di de na makti ini Askelon. Mi o strafu den sma fu Ekron, meki den Filistijnsma dede te na a laste wan. Na disi Masra taki!"* Opmerkelijk is in deze profetie, dat Ashdod, Ashqelon en Ekron als Filistijnse steden genoemd en gestraft worden. Dat wil dus zeggen, dat deze drie hedendaagse Israëlische steden tegen die tijd deel zullen uitmaken van de nieuwe Palestijnse staat, die er ook volgens andere profetieën zeer zeker zal komen.

De straf voor Tyrus: *"De Here zegt: De inwoners van Tyrus hebben voortdurend gezondigd en Ik zal hen niet langer ongestraft laten. Want zij schonden het verdrag met hun bondgenoot, het volk Israël. Zij vielen het aan, veroverden het en leidden het daarna als slaaf naar Edom. Daarom zal Ik de muren van Tyrus in brand steken en alle forten en paleizen in vlammen doen opgaan!"* (עמק Amos 1:9-10, Het Boek). **Surinaams:** *"Na so Masra taki: A no dri noso fo leisi nomo den sma fu Tyrus du ogri! Bika den tyari wan heri folku gwe leki srafu, dan de gi den abra na Edom. Den no hori densrefi na a ferbontu di den ben meki leki mati. Fu dat'ede Mi o du tu san Mi taki tak' Mi o du. Mi o sutu faya gi den skotu fu Gasa, meki den tranga foto fu en bron!"*

De straf voor Sidon: "Ook alle heersers van het noorden en alle inwoners van Sidon zijn terechtgekomen in het land van de dood. Op aarde hadden zij veel macht, ze maakten iedereen doodsbang. Maar nu liggen ze in het land van de dood. Ze liggen tussen de mensen waar niemand respect voor heeft, en tussen de mensen die gedood zijn in de strijd. En nu zijn ze vernederd!" (יְחֶזְקֵאל Yechez'q'el [Ezechiël] 32:30, Bijbel in gewone taal).

Surinaams: "Na drape ala den tiriman fu noordsei, nanga ala den sma fu Sidon de tu, na den wan di dede ini bigi feti den saka go, nanga syen, awinsi na den ben meki sma skreki te fu dede gi a makti di den ben abi. Den didon drape, den di no ben e dini Gado, nanga den di deigri kiri èn den e tyari den syen na den di ben saka go ini a grebi kba!"

Bij G'ds aanklacht tegen de Tyriërs, de Sidoniërs en de Filistijnen, dat zij joodse inwoners van Jeruzalem en Juda van hun eigen grond weggerukt en als koopwaar meegesleurd hebben kunnen wij derhalve denken aan het ontvoeren, gijzelen en als ruilobject misbruiken van Israëlische burgers door Palestijnse en Libanese terroristen op een zelfs nog grotere schaal dan op 7 oktober 2023 het geval was.

Vers 7 en 8:

NBV: "Maar Ik haal hen terug van de plaats waarheen jullie hen verkocht hebben. Jullie daden zullen op jullie eigen hoofd neerkomen: Ik laat jullie zonen en dochters door de inwoners van Juda verkopen aan de Sabeeërs, ver hiervandaan - de Heer heeft gesproken!"

GNB: "Maar Ik haal ze weer terug, en jullie zullen boeten: nu verkoop Ik jullie zonen en dochters aan Juda, en Juda verkoopt ze aan de Sabeeërs, zo worden ze meegevoerd naar een ver land. Ik, de Heer, kondig dat aan!"

BB: "Let op, Ik zal hen laten terugkomen uit het land waarheen jullie hen hadden verkocht. En Ik zal jullie straffen voor wat jullie hun hebben aangedaan! Ik zal jullie zonen en dochters verkopen aan de Judeeërs. En de Judeeërs zullen hen verkopen aan Scheba, een volk dat ver weg woont. Ik heb het gezegd en Ik zal het ook doen!"

HSV: "Zie, Ik wek hen op uit de plaats waarheen u hen verkocht hebt. Ik zal uw vergelding op uw hoofd doen terugkeren. Ik zal uw zonen en dochters verkopen in de hand van de Judeeërs. Zij zullen hen aan de inwoners van Sjeba verkopen, aan een volk ver weg, want de Here heeft het gesproken!"

HB: "Maar Ik zal hen weer terugbrengen uit al die plaatsen waarheen jullie hen hebben verkocht en Ik zal jullie je verdiende loon geven voor wat jullie hebben gedaan. Ik zal jullie zonen en dochters verkopen aan de mensen in Juda en zij zullen hen doorverkopen aan de Sabeeërs die ver weg wonen, zegt de Here!"

BGT: Maar Ik zal Mijn volk terughalen! Daarna zal Ik de andere volken straffen. Dan zullen zij zelf verkocht worden door de inwoners van Juda. En zij zullen in het land Saba terechtkomen, hier ver vandaan!"

Surinaams: "Ma Mi sa tyari den kon baka fu pe den ben go baka di un seri den èn Mi o meki unu o butu fu san un du. Mi o seri dena manpikin nanga den umapikin fu unu now, gi Yuda. Yuda o seri den gi den Sabeasma. Dan so den o tyari den gwe go na wan farawe kondre. Na Mi, Masra, e taki tak' den sani disi o psa!"

De Eeuwige heeft de ontvoerde en gegijzelde kinderen Israëls niet uit het oog verloren. Al worden ze zelfs naar de uithoeken van de wereld gebracht, de Eeuwige zal ze van daar weer terugbrengen naar hun eigen land, want Hij zegt tegen hen: "Wees niet bang, want Ik ben bij je! Ik zal jouw overblijfsel terugbrengen uit het oosten. Ik zal hen verzamelen uit het westen. Ik zal tegen het noorden zeggen: Geef hier! En tegen het zuiden zal Ik zeggen: Geef terug! Breng Mijn zonen en dochters terug van het einde van de aarde! Breng iedereen terug die bij Mij hoort. Ik heb hen gemaakt tot Mijn eer. Ze zijn van Mij!" (יְשַׁעְיָהוּ Yeshayahu [Jesaja] 43:5-7, BasisBijbel).

Surinaams: "No frede, bika Mi de nanga yu. Fu oostsei Mi e tyari den bakapikin fu yu kon, fu westsei Mi e tyari den kon na wan. Mi e taigi noordsei taki: Lusu den! Zuidsei Mi e taigi taki: No hori den! Tyari den manpikin fu Mi kon fu farawe presi, den umapikin fu Mi fu den kba pisi fu grontapu, iniwan di e tyari Mi nen, en di Mi meki fu Mi kisi

grani, den wan di Mi meki nanga Mi anu, den wan di Mi meki!" De rollen zullen omgedraaid worden: *"De volken zullen de Israëlieten komen halen en Israël naar zijn eigen plaats brengen. Ze zullen de slaven worden van de Israëlieten, in het land dat Israël van de Heer heeft gekregen. Zo zullen de volken die eerst de Israëlieten gevangen hadden genomen, nu zelf gevangenen zijn. Zo zullen de Israëlieten heersen over de volken die eerst over hen heersten!"* (ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 14:2, BasisBijbel). **Surinaams:** *"Tra folku sa go teki den Israelitisma en tyari den go baka na den eigi kondre. Baka dati den sma fu Israel sa kisi den folku dati gi densrefi, leki mansrafu nanga umasrafu, ini a kondre fu Masra. Den sa sroto den sma now di ben sroto den fosi, en den sa tiri den sma di ben e pina den!"*

Evenals in vers 4 van Joël 4 zegt de Eeuwige hier tegen de toekomstige ontvoerders en gijzelnemers, dat al het aan Israël gedane kwaad op hun eigen hoofd zal neerkomen, en zoals ik reeds eerder heb vermeld zijn dat precies dezelfde woorden, die ook de profeet Obadja heeft gebruikt: *"Maar de Dag van de Heer is nabij voor alle volken; dan zal met jou gedaan worden wat jij met hen gedaan hebt, dan zullen je daden op je eigen hoofd neerkomen!"* (עבדיה Ovad'ya [Obadja] 1:15, NBV). **Surinaams:** *"A Dei fu Masra de fu kon gi ala folku. Den o du den srefi sani nanga yu leki fa yu ben du. Den sani san yu du o fadon tapu yu eigi ede baka!"* Daarmee wil de Eeuwige zeggen, dat zij door Hem met gelijke munt betaald zullen worden, zoals ook de heidense koning Adoni Bezeq ten tijde van Y'hoshua [Jozua] uit eigen ervaring gezegd heeft: *"Wat ik met hen heb gedaan, doet G'd nu met mij!"* (שופטים Shof'tim [Richteren] 1:7, Groot Nieuws Bijbel). **Surinaams:** *"Gado e pai mi now fu den sani di mi du!"* - *"Zo wordt het vonnis dat G'd voorheen voorspelde, aan hen voltrokken. Dat is de eer voor hen die G'd trouw bleven. Prijs de Here!"* (תהלים Tehilim [Psalmen] 149:9, Het Boek). **Surinaams:** *"Den mus gi den a strafu di Gado skrifi potig i den, dati na a grani gi ala den sma di e tan waka na En baka. Haleluya!"*

De Eeuwige zal de zonen en dochters van Israëls vijanden in de handen van de Joden geven en zij zullen evenzeer aan hun genade zijn overgeleverd als zij aan die van hen geweest zijn, zoals ook Jesaja geprofeteerd heeft: *"De zonen van je vijanden zullen nederig naar je toe komen. Al je vijanden zullen zich voor je voeten op de grond laten vallen!"* (ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 60:14, BasisBijbel). NBV: *"Met gebogen hoofd zullen ze komen, de zonen van je onderdrukkers, en iedereen die jou verachtte zal zich voor je voeten neerwerpen!"* **Surinaams:** *"Den manpikin fu den di ben pina yu, o kon na yu en den o boigi dipi gi yu. Ala den wan di ben si yu leki noti o kon na yu, dan den o kindi na yu futu!"*

In vers 8 van Joël 4 zegt de Eeuwige, dat de zonen en dochters van de Tyriërs, Sidoniërs en Filistijnen door de Judeeërs aan de Sabeeërs zullen worden verkocht, die ver weg wonen. Toch wie zijn de Sabeeërs? Het zijn in elk geval geen directe burenen, want het is een volk in een ver land, dat in de Herziene Statenvertaling Sjeba, de BasisBijbel Scheba en de Bijbel in gewone taal Saba genoemd wordt. Bij het horen van deze namen denkt men zeer terecht meteen aan de bekende koningin uit dat land, die een bezoek bracht aan koning Sh'lomo [Salomo], zoals beschreven in 1 Koningen 10:1-13 en 2 Kronieken 9:1-12. Daar lezen we in vers 1: *"De roem van Salomo was tot de koningin van Seba doorgedrongen."* (NBV). NBG: *"De koningin van Seba had de roep omtrent Salomo vernomen."* Bijbel in gewone taal: *"De koningin van het land Seba hoorde over koning Salomo."* BasisBijbel: *"De koningin van Scheba hoorde wat er allemaal over Salomo verteld werd."* Leidse vertaling: *"De koningin van Sjeba nu hoorde de mare van Salomo..."* Tanach, de Joodse versie van de NBV: *"De roem van Sjlomo was tot de koningin van Sjeva doorgedrongen."* Ook hier zien wij de naam van dit land weer in diverse schrijfwijzen: Seba, Scheba, Sjeba en Sjeva. Alleen de versie Saba ontbreekt in dit rijtje, alhoewel zij ook onder de naam "koningin van Saba" bekend is. Van deze koningin wordt doorgaans aangenomen dat zij afkomstig was uit Afrika en door velen "African Queen" wordt genoemd omdat men ervan uitgaat, dat met Sjeba ofwel in het Engels Sheba en in het Amhaars Saba het Oost-Afrikaanse land Ethiopië bedoeld zou zijn.

Ook onder de Ethiopiërs zelf heerst de algemene opvatting, dat hun land het historische koninkrijk Sjeba is. Volgens het nationale epos Kebra Nagast [de Glorie der Koningen] zou de koninklijke dynastie van Ethiopië, de Negus Nagasti, ontstaan zijn door het bezoek van de koningin van Sjeba aan koning Salomo, want zij zouden de ouders van Negus [koning] Menelik I zijn geweest, hetgeen ook in artikel 2 van de Ethiopische grondwet uit 1955 werd

bevestigt. Daarin staat geschreven: *“De koninklijke waardigheid zal voor alle eeuwichheden afstammen van dezelfde geslachtslijn als die zonder onderbreking van de dynastie van Koning Menelik de Eerste, de zoon van de koningin van Saba [Sjeba] en koning Salomo van Jeruzalem afkomstig is.”* Daarom was dan ook de volledige titel van Ras Tafari Makonnen, die in 1930 tot keizer ofwel Negusa Nagast werd gekroond: *“Zijne Keizerlijke Majesteit, Haile Selassie I, Erfzoon uit het zaad van Salomo, de Alles Overwinnende Leeuw van de stam van Juda, Koning der Koningen, Heer der Heren, Vader der Afrikanen uit het allergeleefde Ethiopië, het moederland van de zonen en dochters in diaspora”*. Het klinkt indrukwekkend, maar is slechts gebaseerd op traditie.

Het bezoek van de koningin van Sjeba, volgens de Ethiopische traditie Makeda genaamd, aan de Israëlsche koning Shl'omo [Salomo] wordt ook in de Negus Nagasti zeer uitvoerig beschreven en komt daarin aardig wel overeen met de Bijbel, maar daar houdt het dan ook mee op. Het Bijbelse verslag eindigt met de woorden: *“Koning Salomo gaf de koningin van Sjeba overeenkomstig al haar wensen, alles waar zij om vroeg, meer dan wat zij naar de koning gebracht had. Daarna keerde zij terug en ging naar haar land, zij en haar dienaren!”* (Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 9:12).

In de Kebra Nagast gaat het verhaal echter verder. Daarin lezen wij namelijk, dat koningin Makeda zwanger was toen zij terugkeerde en negen maanden en vijf dagen na haar thuiskomst een zoon ter wereld bracht die zij Baina Lehkem noemde, hetgeen “zoon van de wijze man” betekent. Toen hij 22 jaar oud was bezocht hij zijn beroemde vader in Jeruzalem. Over dit bezoek vertelt de Kebra Nagast in hoofdstuk 32 het volgende: *“En Baina Lehkem, de zoon, was knap van uiterlijk. Zijn hele lichaamsbouw en de houding van zijn nek leken op die van koning Salomo.”* Bij zijn terugkeer naar Ethiopië zou Salomos zoon, die daarna tot koning Menelik I gekroond werd, de Ark des Verbonds meegenomen hebben, die sindsdien in de kerk van de heilige stad Aksum zou verblijven, hetgeen echter zeer te betwijfelen valt. In de Ethiopisch-orthodoxe Tewahedo-traditie en de traditie van de Beta Israel (Ethiopische Joden) reisden leden van de stammen Dan en Juda met Menelik mee naar Ethiopië en legden daarmee de basis voor het huidige Ethiopische Jodendom. Dat deze Israëlieten zich in Ethiopië vestigden zou op zich best wel kunnen, want dat kan ook een gevolg geweest zijn van de verstrooiing, maar de connectie met Sh'lomo [Salomo] is vanuit Bijbels oogpunt gezien vrijwel onmogelijk. Daarin moet ik de voorstanders van de Ethiopische traditie, dat de koningin van Sjeba uit Afrika afkomstig was, helaas teleurstellen. En ik zal u ook uitleggen waarom.

Deze grote misvatting is ontstaan door een relatief klein foutje in de vertaling van enkele Bijbelteksten, waarin de namen שבא Sh'va [Sjeba] en סבא S'va [Seba] worden genoemd. In תהלים Tehilim [Psalmen] 72:10, die door de Herziene Statenvertaling op correcte wijze wordt weergegeven, kunnen we heel duidelijk zien, dat het hier echt om twee verschillende koninkrijken gaat: *“De koningen van Tarsis en de kustlanden zullen schatting brengen; de koningen van Sjeba en Seba zullen schatten aanvoeren!”* **Surinaams:** *“Meki den kownu fu Tarsis, nanga den di fu den kondre tapu se, tyari kado gi en. Meki den kownu fu Saba nanga Seba tyari gudu gi en!”* In de Hebreeuwse grondtekst staat hier: מלכי שבא וסבא Mal'chei Sh'va uS'va [de koningen van Sjeba en Seba].

Als alle vertalers deze namen zo hadden weergegeven en dit ook in de rest van de Bijbel consequent zouden hebben doorgevoerd, dan zou er nooit enige verwarring hierover zijn ontstaan. Helaas is dit niet het geval. Terwijl de NBV en Het Boek het met “Seba en Saba” vertalen, staat het in de NBG en Groot Nieuws Bijbel precies andersom: “Saba en Seba” en ook in de rest van de Bijbel gaan de vertalers daar zeer inconsequent mee om. Op deze wijze kan de lezer niet meer zien welke “Seba” of “Saba” het oorspronkelijke Hebreeuwse סבא S'va of שבא Sh'va is. Heel verwarrend! Maar het kan nog erger! In Genesis 10:7 en 1 Kronieken 1:9 maakt zowel de NBG-vertaling alsook de Surinaamse vertaling helaas geen enkel onderscheid en vertaalt ze allebei met “Seba”.

Ook wat de volken van deze twee landen betreft wordt er in de meeste Nederlandse vertalingen geen onderscheid gemaakt tussen de שבאים S'va'im en de שבאים Sh'va'im en worden beide volken met “Sabeeërs” weergegeven. Ook dat zorgt natuurlijk voor de nodige verwarring, want zonder de grondtekst te raadplegen weet met niet welk volk in bepaalde

teksten bedoeld wordt. In het geval van Joël 4:8 gaat het om de שבאים Sh'va'im met een ש Shin. Zowel in de gewone NBV alsook in de NBV 21 worden ze Sabeeërs genoemd, maar in de Joodse versie van de NBV, de Tanach, werd שבאים Sh'va'im daarentegen op correcte wijze met "Sjevaiëten" vertaald. Dat schept dus meer duidelijkheid en geeft precies aan over welk volk het hier gaat, en dat zijn dus niet de Ethiopiërs!

Nu we weten dat Seba en Sjeba twee verschillende koninkrijken waren rijst de vraag waar deze twee landen en volken zich precies bevonden. Wel, daarvoor moeten we de lijst van de volken raadplegen, die uit de nakomelingen van Noach zijn ontstaan. Daar lezen we aldus: "Zonen van Koesj: Seva, Chavila, Savta, Rama en Savtecha. Zonen van Rama: Sjeva en Dedan!" (בראשית B'reshit [Genesis] 10:7 en דברי הימים א Div'rei haYamim alef [1 Kronieken] 1:9, Tanach, Joodse versie van de NBV). Koesj [Kus, Hebreeuws כוש Kush] was de voorvader van de Afrikanen. Zijn nakomelingen Seva [Seba, Hebreeuws סבא S'va], Savta [Sabta, Hebreeuws סבתא Sav'ta] en Savtecha [Sabtecha, Hebreeuws סבתחא Sav'techa] streken neer in de Hoorn van Afrika, het huidige Ethiopië, Eritrea en Somalië. Chavila [Hawila, Hebreeuws חוילה Chavila] en Rama [Raëma, Hebreeuws רעמה Ra'ma] trokken naar het Arabische schiereiland. Chavila vestigde zich in het noorden en de nakomelingen van Rama's zoon Dedan [Hebreeuws דדנ D'dan] in de omgeving van Medina terwijl de nazaten van diens tweede zoon Sjeva [Sjeba, Hebreeuws שבא Sh'va], zich in het zuiden van het schiereiland vestigden, in het huidige Jemen.

Maar ook Joktan [Hebreeuws יקטן Yoq'tan], de zoon van Ever [Heber, Hebreeuws עבר Ever], kreeg volgens בראשית B'reshit [Genesis] 10:28 een zoon met dezelfde naam Sjeva [Sjeba, Hebreeuws שבא Sh'va], en ook diens Semitische nakomelingen vestigden zich in het gebied, dat nu Jemen is.

Het koninkrijk Sjeba [Sh'va] met de letter ש shin aan het begin en in het Arabisch Saba' genaamd, met de hoofdstad Ma'rib lag dus in het zuiden van het Arabische schiereiland en omvatte het grootste deel van Jemen. In יחזקאל Yechez'q'el [Ezechiël] 27:20-22 alsook in ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 60:6 wordt Sjeba samen met zijn Arabische burens genoemd: "Dedan was uw handelaar in zadelkleden voor het paardrijden. Arabië en alle vorsten van Kedar, die deden zaken met u in lammeren, rammen en bokken. Daarin deden zij zaken met u. De handelaars uit Sjeba en Raëma, die waren uw handelaars in de allerbeste specerijen. Allerlei edelstenen en goud leverden zij u als uw waren!" - "Een menigte kamelen zal u bedekken, de jonge kamelen van Midian en Efa. Zij allen uit Sjeba zullen komen, goud en wierook zullen zij aandrigen, zij zullen de loffelijke daden van de Here boodschappen!" (Herziene Statenvertaling).

Het koninkrijk Seba [S'va] daarentegen, met de letter ס samech aan het begin en in het Amhaars eveneens Saba genaamd, met de hoofdstad Aksum, lag in de Hoorn van Afrika en omvatte het grootste deel van Ethiopië. Dit Afrikaanse land werd door de profeet Jesaja nauw verbonden met Koesj [Kush], ook Nubië genaamd, dat het huidige Sudan en delen van Ethiopië omvatte, alsook Egypte: "Want Ik ben de Ene, je G'd, Israëls Heilige, je Redder; als zoenoffer voor jou gaf Ik Egypte prijs, Koesj en Seva in jouw plaats!" (ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 43:3, Naardense Bijbel). NBV: "Want Ik, de Heer, ben je G'd, de Heilige van Israël, je Redder! Voor jou geef Ik Egypte als losgeld, Nubië en Seba ruil Ik in voor jou!" Ook in hoofdstuk 45 noemt de profeet de Afrikaanse inwoners van Seba, de שבאים S'va'im, in één ademtocht samen met hun burens: "Zo heeft gezegd de Ene: de Egyptenaren met hun winst, die van Koesj met hun koopwaar en de Sevaïeten, mannen van formaat, zullen naar jou oversteken en van jou willen zijn!" (ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 45:14, Naardense Bijbel). NBV: "Dit zegt de Heer: De Egyptenaren met hun schatten, de Nubiërs met hun rijkdom en de rijkzige Sabeeërs, zij zullen komen en jullie toebehoren!"

Toch om het nog ingewikkelder te maken bestaat er in Centraal-Ethiopië rondom de hoofdstad Addis Abeba een Regio, die ook wel de naam Sjewra draagt, maar op de Hebreeuwse Wikipedia met een ש shin, een א alef, een dubbele ו vav en een ה he wordt

geschreven: שֵׁבָא Sheva, in het Amhaars Shawaa. Maar ook dit deel van het land heeft niets met het land Sjeba ofwel Saba te maken, dat in Joël 3:8 genoemd wordt.

Terug naar de koningin van Sjeba, die wereldwijd bekend staat als “the Queen of Sheba” en volgens velen een Afrikaanse koningin zou zijn. Uit welk land is zij afkomstig? Uit het land Seba [סְבָא S'va], in Ethiopië of uit het land Sjeba [שְׁבָא Sh'va] in Jemen? Wat zegt de Bijbel hierover? Welnu, in מְלָכִים M'lachim alef [1 Koningen] 10:1 staat geschreven: *“De roem van Sjlomo, die de naam van de Eeuwige tot eer strekte, was tot de koningin van Sjeva doorgedrongen!”* (Tanach, Joodse versie van de NBV). In de Hebreeuwse grondtekst staat heel duidelijk: מַלְכַּת־שְׁבָא Mal'kat Sh'va, waaruit dus eenduidig blijkt, dat zij afkomstig was uit Jemen en niet uit Ethiopië!

Verder mogen wij uit dit hele onderzoek concluderen, dat de profeet Joël in vers 8 van zijn laatste hoofdstuk met de Sabeeërs ofwel de שְׁבָאִים Sh'va'im feitelijk de huidige bewoners van Jemen bedoelt, maar daar kunnen alleen de tegenstanders van de Huthi's mee bedoeld zijn, want de Huthi's zelf zijn juist bondgenoten van Hamas en Hezbollah en zullen eveneens in het Dal van Josafat geoordeeld worden. Maar het zou ook nog wel eens kunnen dat aan hun terreurbewind al lang voor die tijd een einde gekomen zal zijn, want in het verslag over de oorlog van Gog en Magog neemt Sjeba het in vers 13 van Ezechiël 38 samen met Dedan en Tarsis juist op voor G'ds volk en veroordeelt de laffe aanval op Israël door Gog en zijn bondgenoten.

We weten nog niet hoe dat allemaal precies zal uitpakken, maar we weten wel hoe het in het Dal van Josafat zal aflopen met hen die aan de verkeerde kant staan en alles wijst erop dat de tijd steeds dichterbij komt dat al deze profetieën in vervulling gaan. Laten we ons derhalve deze waarschuwing ter harte nemen: *“Geliefde broeders en zusters, u weet van tevoren wat er gaat komen. Wees daarom op uw hoede en laat u niet meeslepen op de dwaalwegen van wettelozen. Laat uw standvastigheid niet varen, maar groei in de genade en in de kennis van onze Heer en Redder Yeshua haMashiach [Jezus Christus]. Hem komt de eer toe, nu en in eeuwigheid. Amen!”* (2 Petrus 3:17-18, NBV). **Surinaams:** *“Lobiwan, now di unsabi disi na fesi, un mus luku bun tak' un no drai un baka gi san un ben e bribi so tranga, dan un meki den sma di no e hori no wan wèt hari unu kon ini den sani san no tru. Ma meki wi Masra Yeshua haMashiach [Yesus Kristus], wi Ferlusuman, sori unu En bun-ati moro nanga moro, èn un mus kon leri sabi En moro bun. Na En mus kisi ala grani now èn fu tēgo. Amen!”*

Werner Stauder